

SOCIALE EN EMOTIONELE ONTWIKKELING: ZELFBEELD EN SOCIAAL GEDRAG

Kerdoel 1: Zelfbeeld: De leerlingen leren met behoud van het gevoel voor zelfvertrouwen en zelfwaardering omgaan met de eigen mogelijkheden en beperkingen

- 1.1. Jezelf presenteren
- 1.2. Een keuze maken
- 1.3. Opkomen voor jezelf
- 1.4. Omgaan met gevoelens

Kerdoel 2: Sociaal gedrag: De leerlingen leren omgaan met anderen

- 2.1. Ervaringen delen
- 2.2. Aardig doen
- 2.3. Omgaan met ruzie

Kerdoel 1: Zelfbeeld: De leerlingen leren met behoud van het gevoel voor zelfvertrouwen en zelfwaardering omgaan met de eigen mogelijkheden en beperkingen

Niveau				
1.1. Jezelf presenteren				
	5	6	7	8
	Maakt oogcontact als hij een ander iets vertelt Kijkt een ander aan als hij diegene bedankt	Doet een voorstel aan een medeleerling voor een gezamenlijke activiteit Durft zichzelf te laten zien in een bekende situatie (komt zeker de klas inlopen, kijkt niet weg) Stelt zichzelf voor in een bekende omgeving (ik ben Wouter Smit/ geeft een hand, maakt oogcontact)	Oppert een idee aan medeleerlingen (zullen we dit spel doen, het gaat zo) Benoemt dingen waarvan hij vindt dat hij ze goed kan Stelt zichzelf netjes voor in een onbekende omgeving (andere klas) Neemt beleefd afscheid van anderen door te groeten en/of een hand te geven (is niet zomaar verdwenen)	Legt een ander uit waarom hij 'nee' zegt (met oogcontact) Benoemt een goede eigenschap van zichzelf (kan goed voetballen, vrolijk) Benoemt een goede eigenschap van een ander
	9	10	11	
	Oppert een idee aan onbekenden (leerlingen uit andere klas) Durft zichzelf te laten zien in een onbekende situatie (loopt zeker een winkel in, kijkt caissière aan) Maakt een ander aan het lachen Stelt zich voor aan een groep (onbekende) mensen	Vertelt in een gesprek met leerkracht of baas aan welke werkzaamheden hij graag wil doen Vertelt in het gesprek met een (nieuwe) baas wat hij goed kan en wat hij moeilijk vindt Kleedt en verzorgt zich extra netjes bij een eerste stagegesprek	Stelt zichzelf op zijn stageplaats netjes voor aan collega's op de werkvloer Geeft aan zijn collega's aan welke werkzaamheden hij graag wil doen	

Niveau	1	2	3	4
1.2. Een keuze maken	Maakt met geluid en/ of gebaar duidelijk dat hij iets wel of niet wil (nee schudden, ja knikken) Kiest tussen twee concreet aangeboden voorwerpen (bal – pop, jam – kaas)	Maakt met <i>ja</i> en <i>nee</i> duidelijk dat hij iets wel of niet wil Kiest tussen drie concreet aangeboden voorwerpen of pictogrammen	Kiest uit meer dan drie concreet aangeboden voorwerpen of pictogrammen (gedekte tafel, activiteitenpictogrammen) Geeft zijn keuze aan op een keuzebord Kiest tussen genoemde mogelijkheden, zonder concreet voorbeeld (verven of plakken)	Maakt een (vrije) keuze zonder genoemde keuzemogelijkheden (wat wil jij gaan doen?)
	5	6	7	8
	Maakt een bewuste keuze (komt niet steeds terug op zijn besluit) Beseft dat een keuze definitief kan zijn	Vertelt dat niet iedereen dezelfde keuze als hijzelf maakt Vertelt dat hij een andere keuze wil maken dan een ander (hij wil naar buiten, ik niet)	Houdt bij samen kiezen rekening met de voorkeur van een ander (traktatie, spelmaterialen)	Schat in welke keuze een bekende zal maken (Jim kiest een bal, hij houdt van voetbal) Legt een bekende zijn keuze uit (ik ga liever niet, omdat)
	9	10	11	
Houdt bij het kiezen rekening met de voorkeuren van een ander (cadeautje kopen, taken verdelen) Legt een onbekende zijn keuze uit (ik koop toch maar niets, omdat)	Legt zijn keuze uit aan een groep Noemt positieve en negatieve punten bij het maken van een moeilijke keuze (stageplaats kiezen)	Legt een ander uit waarom hij op een keuze wil terugkomen		

Niveau	1	2	3	4
1.3. Opkomen voor jezelf	Laat niet zomaar een voorwerp van zich afpakken	Gaat in tegen een verzoek van een ander (heeft een eigen wil)	Zegt 'nee' tegen een zeer onredelijk verzoek, ook na aandringen (de regen in zonder jas) Zegt het tegen een medeleerling als die iets doet wat hij niet leuk vindt (niet doen, mag niet) Zegt tegen een medeleerling dat hij iets van hem wil hebben (Sanne pop)	Vertelt of hij een activiteit alleen of samen wil doen en met wie als de leerkracht hiernaar vraagt
	5	6	7	8
	Vertelt of hij een activiteit alleen of samen wil doen en met wie	Zegt het als hij wordt overgeslagen of als iets dat beloofd is vergeten wordt	Komt voor zijn mening uit in een één op één gesprek zonder een reden te geven (ik vind voetbal stom) Zegt het de ander als diegene onaardig doet	Vertelt de reden als hij een voorstel van een medeleerling afslaat (ik heb er geen zin in, ik vind dat spel te moeilijk/ niet leuk) Benoemt dat hij iets per ongeluk heeft gedaan
	9	10	11	12
Komt voor zichzelf op wanneer hij onjuist behandeld wordt Geeft een motivatie voor zijn mening in een één op één gesprek (ik vind kamperen leuk omdat het buiten is)	Zegt dat hij het eens/ niet eens is met de mening van een ander in groepsverband zonder motivatie Komt voor zichzelf op in een relatie of verkering	Maakt op zijn stageplaats zijn eigen mening duidelijk en geeft een motivatie voor zijn mening Herkent of een ander iets expres of per ongeluk heeft gedaan Vertelt rustig dat hij onterecht wordt beschuldigd	Spreekt een ander er op aan als deze zich niet aan de afspraak houdt zonder ruzie te maken Komt op voor zijn mening terwijl de meerderheid een andere mening heeft	

Niveau	1	2	3	4
1.4. Omgaan met gevoelens	Reageert zichtbaar op een prettige of onprettige ervaring Uit op een zichtbare manier blijdschap (lachen, zingen of huppelen)	Uit passief en/of actief zijn gevoelens en wijst naar de aanleiding. Toont blijdschap zonder anderen daarmee vervelend te storen.	Uit gevoelens van angst. Uit gevoelens van verdriet en vraagt om te troosten.	Geeft aan of een andere leerling zich boos, blij, bang of verdrietig voelt. Reageert na voordoen op een blij, verdrietig, boos of angstig gevoel van een ander.
	5	6	7	8
	Troost op eigen initiatief een verdrietige medeleerling	Verplaatst zich in de gevoelens van een ander (toont medeleven, lacht mee, troost)	Geeft adequaat aan dat hij zich wel of niet prettig voelt (vertelt het, blijft rustig) Gaat adequaat om met gevoelens van verlegenheid en onzekerheid Gaat adequaat om met zijn gevoelens van jaloezie (herkent jaloezie, doet geen gemene dingen) Vertelt wat liegen en eerlijk zijn is	Toont verschil in omgang met familie, vrienden, kennissen, collega's en vreemden (aanspreektoon, vertrouwen)
	9	10	11	12
Gaat adequaat om met gevoelens van verliefdheid (uit verliefdheid, valt een ander er niet mee lastig) Gaat adequaat om met gevoelens van verlies en rouw (uit zich, praat erover als hij daar behoefte aan heeft) Gaat adequaat om met gevoelens van nervositeit en onrust (heeft geduld, zoekt oplossing om rustig te worden)	Vertrouwt de juiste mensen: luistert naar degenen die anderen als betrouwbaar aanwijzen Vertelt waarom hij eerlijk moet zijn Is eerlijk in situaties waarin dit moet Gaat adequaat om met gevoelens van eenzaamheid (praat erover, zoekt gezelschap) Gaat adequaat om met gevoelens van haat (erkent haatgevoelens en reageert agressie op andere manier af)	Praat met een vertrouwd iemand over zijn seksuele gevoelens Gaat adequaat om met gevoelens van schaamte	Toont respect voor de gevoelens van een ander Gaat adequaat om met gevoelens van schuld en spijt (probeert recht te zetten, accepteert situatie waaraan niets te veranderen is)	

Kerdoel 2: Sociaal gedrag: De leerlingen leren omgaan met anderen

Niveau	1	2	3	4
2.1. Ervaringen delen	Trekt met geluid, gebaar of mimiek actief aandacht als hij iets wil zeggen	Wijst naar of benoemt een voorwerp dat hij een ander wil laten zien (bal, mooi)	Noemt een naam om de aandacht van de ander op iets te vestigen (Tim, kijk!)	Vertelt in de kring over iets dat hij zojuist op school heeft meegemaakt (korte tijd ertussen)
	5	6	7	8
	Vertelt in de kring (aan het einde van de dag) wat hij die dag op school heeft meegemaakt Vertelt een ander iets als een geheimje Vraagt een bekende naar zijn gevoelens (waarom huil je?)	Vertelt van welke specifieke situaties hij boos, verdrietig of bang wordt (bang voor een hond, verdrietig omdat papa niet thuis is) Vertelt over iets dat hij heeft beleefd en hoe hij zich daarbij voelde (ik zag een spin en was bang)	Legt zijn gevoel richting een ander uit (ik vind jou lief, omdat je me helpt, ik ben boos, omdat) Vertelt over een buitenschoolse ervaring Deelt een soortgelijke ervaring met anderen (ik ben daar ook wel eens geweest)	Schat juist in of een ander een situatie grappig vindt of niet Vraagt een ander naar een (buiten)schoolse ervaring (hoe was het in de dierentuin?)
	9	10	11	12
Maakt een ander bewust aan het lachen (weet wat de ander leuk vindt) Stelt een wedervraag om ervaringen te delen (en hoe vond jij het schoolfeest?) Vertelt wat hij die week op school heeft gedaan	Maakt onderscheid tussen wat hij aan bekenden en onbekenden vertelt Vertelt gedetailleerd over ervaringen die hij op zijn stage opdoet (bij mij gebruiken we een bladblazer)	Deelt met een ander ervaringen met een moeilijke situatie (ik weet niet wat ik moet doen als) Helpt een ander om te vertellen wat er is gebeurd (stelt vragen) Praat met medecollega's over zijn sociale leven	Vraagt gericht naar hoe een ander zou handelen in een meegemaakte situatie (wat zou jij doen?)	

Niveau	1	2	3	4
2.2. Aardig doen	Troost een ander wanneer die verdrietig is met een aai of kus	Deelt iets met een ander als hem dit gevraagd wordt (schuift op, staat speelgoed af)	Zegt sorry wanneer iemand hem er op wijst Bedankt een ander als hij iets krijgt	Zegt sorry wanneer dit gepast is
	5	6	7	8
	Geeft een complimentje over het uiterlijk of een werkje (mooie jas, mooie tekening)	Kent meerdere manieren om iemand te troosten (stil maar, arm omslaan, zakdoek halen) Nodigt een vriendje uit om mee te doen Deelt uit zichzelf iets met een ander (schuift op, deelt iets lekkers)	Vertelt waarom het aardig is om een ander te troosten Zegt als een medeleerling wordt overgeslagen (hij heeft nog niets gehad) Doet soms waar een medeleerling zin in heeft (stelt eigen wensen even uit)	Komt voor een ander op (hij heeft het niet gedaan, hij heeft gelijk) Trekt zich terug (accepteert) als een ander met rust gelaten wil worden of geen hulp wil Vraagt een bekende naar zijn wensen (wat wil jij doen?) Betrekt een leerling die alleen is
	9	10		
Houdt rekening met de voorkeur van een ander Geeft een complimentje over een handeling of gedrag (dat heb je goed gedaan) Reageert op een complimentje Komt voor een leerling op die wordt gepest	Helpt uit zichzelf iemand die iets minder leuks moet doen Biedt zijn excuses aan als hij een geheim heeft verklapt			

Niveau		3	4	
2.3. Omgaan met ruzie		Beheerst zich als hij boos is wanneer dit van hem gevraagd wordt	Benoemt waarom hij een ander geen pijn mag doen Laat non-verbaal merken dat ruzie voorbij is (hand geven, lachen, aankijken)	
	5	6	7	8
	Biedt zijn excuses aan wanneer dit gevraagd wordt (met oogcontact) Luistert naar een ander als die zijn excuses aanbiedt Uit zijn boosheid zonder anderen fysiek pijn te doen Geeft verbaal aan dat de ruzie voorbij is (sorry, over?, vrienden?)	Biedt zijn excuses aan (met oogcontact) en past zijn gedrag daarna aan Vertelt waarom hij boos is op een ander Aanvaardt excuses van een ander Benoemt manieren om rustig te blijven als hij boos is (diep ademen, weglopen)	Vertelt waarom een ander boos op hem is bij het vertonen van ongewenst gedrag Vertoont spijt en maakt het goed met een ander Laat een ander uitpraten bij het oplossen van een ruzie Vertelt na een ruzie waarom hij iets heeft gedaan	Weet welke gedragingen bij anderen boze reacties oproepen Corrigeert zijn gedrag als hij weet dat hij ongewenst gedrag vertoont (houdt op met mopperen) Gaat bij een ruzie in op wat de ander zegt Verzint een oplossing bij ruzie
	9	10	11	
	Benoemt de oorzaak en het gevolg van eigen (agressief) gedrag Vermijdt gedragingen die bij anderen boze reacties oproepen Benoemt verschillende oorzaken en oplossingen bij ruzie	Toont begrip voor de gevoelens van een ander bij ruzie Vertelt bij navraag welk aandeel hij heeft gehad bij onenigheid Benoemt vormen van hulp bij ruzie tussen anderen (voorstel doen, zeggen wie gelijk heeft, een derde erbij halen) Sluit een compromis	Vermijdt tijdig situaties die frustratie bij hem oproepen Schat juist in wanneer hij zich beter niet met een ruzie van anderen kan bemoeien	